

עת לעשות לה' הפרו תורתך - השלמות

מים ראשונים: דף זה מכיל השלמות ותוספות לדף [עת לעשות לה' הפרו תורתך](#) ומיועד ל'מטיבי לכת'. ראה תחילה הדף הבסיסי.

חנם סופר מסכת פסחים דף נז עמוד ב

ועתה נבוא אל המכוון, דהאי קרא: עת לעשות לה', יתפרש עוד על ב' אופנים: אחד, עת לעשות, שהעת גורם לעשות גדרים וסייגים הרבה משום הפרו תורה. כמו שאמרו חז"ל: רב בקעה מצא וגדר בה גדר.¹ ומהריעב"ץ במעמדות ליום ג' כתב פירוש על הפסוק: "אל תאמר הימים הראשונים היו טובים מאלו כי לא מחכמה שאלת על זאת", פירש: שתאמר שהימים הראשונים היו טובים, שלא העמיסו עלינו חכמינו אז כ"כ חומרות וגזרות. כי לא מחכמה שאלת ע"ז, כי החכמה מתמעטת והדור פרוץ וצריך חומרות יתירות.

וכן יתפרש עוד, עת לעשות לה' בהיפוך הפרו תורתך, כגון אליהו בהר הכרמל, כדי לעשות לה' לקדש שמו ברבים כמבואר בשמעתין. אך אם נזכה להיות כולנו חכמים וצדיקים יתבטלו דברי הקרא² מכל וכל, שאין צורך לגדרים ומכ"ש להפר תורה לקדושת ה' כאלהו.³ ובכגון זה יתקיים הקרא לשאול שלום חברו בשם, אעפ"י שנראה כמפר תורה בזה כמו שעשה בועז בדורו כנ"ל. והן הנה דברי ר' אלעזר אמר ר' חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ששואלים בשם, שנאמר: וכל בניך למודי ה', ע"י שיהיו כולם לומדי תורה ות"ח לא יתפרש הפרו תורתך אלא על ורב שלום בניך. ועל זה קאמר: אל תקרי בניך אלא בוני הגדרים ולא פורצים. שלום רב לאוהבי תורתך כנ"ל ואין למו מכשול שיצטרך כאלהו בהר הכרמל. ולדעתי מש"ה סיים רבי המסכת בזה⁴ משום דתחילת המסכת היה מענין זה מאימתי קורין שמע והנה לריב"ל דאמר תפילות באמצע תיקנום הו"ל לוייתחיל מאימתי מתפללים ערבית דתפילה קדים. וי"ל משום שכבר נהגו להתפלל בעוד יומם כפרש"י ותו' וכן מרומז בש"ס רב צלי של שבת בע"ש משום דקשה לקבצם אח"כ ובתי הכנסת שלהם היו בשדות כידוע והיינו ממש עת לעשות לה' הפרו תורתך שעושין שלא כתורה להתפלל ביום משום שקשה לקבצם.⁵ אבל כשיקובץ נדחנו יתפללו כולם בקבוץ בזמן הראוי וע"ז מסיים גם פה ר"א אר"ח בהאי יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך לע"ל בביאת המשיח שהוא השלום האמיתי ואמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, שלא יהיה קשה לקבצם וישבו כולם אגודים בבית המדרש שהוא ארמנותיך שהזכיר לעיל ולמען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך, שלא יהיה מקדש מעט בשדות מרוחק מיישוב בני אדם שמתיראים להשיב שלום בלילה.⁶ וע"ז מסיים במה שפתח ה' עוז לעמו יתן, שיתן להם עוז התורה שיהיו כולם לימודי ה' ה' יברך את עמו בשלום שיתקיים הפרו תורתך ע"י שאלת שלום בשם וזה ה' יברך עמו בשלום. ה' יברכנו בשלום האמיתי וישים חלקנו מעוסקי תורתו לשמה אמן. כתבתי פה דרעזניץ יום ג' י"ט שבט תקנ"ז לפ"ק.

ר' צדוק הכהן מלובלין - ליקוטי מאמרים עמוד ק"ח

וכפי הנראה מה שכתוב (שם פסוק כ"ב) הנה עתה זה באו אלי שני נערים וגו' אינו דבר שקר כי לא היה לו לכתוב דברי שקר שלו או על כל פנים היה לו לפרש על דרך שנאמר גבי נביא השקר שהשיבו לנביא האמת (מלכים - א י"ג, י"ח) כחש לו, אבל כן היה האמת וכמו שנאמר (מלכים - ב ה', כ') ולקחתי מאתו מאומה שהיה דעתו ליקח רק דבר מועט לפי שבאו שני נערים וידע דצריכים מאוד רק אלישע מכל מקום מנע לקבל וחשב הוא אף דהאמין

¹ עירובין ו ע"א בדין מבוי שנפרץ לעניין טלטול בשבת.

² המקרא.

³ ואז אולי נזכה גם להקל מהחומרות והגדרים שהתווספו כאשר החכמה הייתה מעטה. ואז הפירוש שמהריעב"ץ מביא, אבל דוחה, כן יהיה תקף?

⁴ מסכת ברכות.

⁵ סיום מסכת ברכות במוטיב "עת לעשות לה' הפרו תורתך", מכוון כנגד תחילת המסכת שדנה בקריאת שמע של ערבית ולא בתפילת ערבית. היה ברור לחז"ל, בתחילת המשנה, שהעם מתפללים ערבית לפני זמנה, משום שממהרים לחזור הבייתה לפני חושך, והתמקדו באמירת קריאת שמע (שכל אחד קרא בביתו).

⁶ אין צורך לחכות למשיח על מנת לחזור ולהתפלל תפילת ערבית בזמנה ובציבור. בינתיים, התפתחה חכמת האנושות והידע המדעי והומצא החשמל ונבנו ערים מסודרות ומתוקנות ובהם בתי כנסת בכל פינה ויישוב. האם ירשה לנו החתם סופר לחזור ולברך בשלום כבעז בשדות בית לחם?

באלישע דודאי אינו ראוי לקבל ממנו ואין זה רצון ה' יתברך. מכל מקום כיון דנערי הנביאים רעבים וערומים ויעשה מצוה גדולה להלבישם ולהספיק להם חשב זה כעבירה לשמה, אבל באמת עבירה לשמה הוא עצמו רצון ה' יתברך דגם זה מקרא כתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך ואמרו (מנחות צ"ט ב) מצינו ביטולה של תורה זהו יסודה וגם זה עצמו תורה, אבל אם יודע שאינו כתורה כההיא דהתם שהרי אלישע גם כן ידע דחקן של נביאים ועם כל זה לא רצה לקבל והוא נביא אמת לה' הרי ידע שאין הוא רצון ה', רק הוא חשב יבוא הישועה לנביאים מכל מקום וחשב כיון דכוונתו לשמים מה בכך אם עושה נגד רצון ה' יתברך, וכעין מחשבת שאול שאמר לו שמוע מזבח טוב וגו' כי אין המצוה אלא כשהיא רצון ה' יתברך ואם אינו רצון ה' יתברך אינו מצוה כלל ואפילו כוונה לשם שמים אם אינו רצון ה' יתברך אינו כלום:

רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף סג עמוד א

ועיין ברש"י (ד"ה מסיפיה לרישיה) "הפרו תורתך עושי רצונו כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות משום דעת לעשות סייג וגדר בישראל לשמו של הקדוש ברוך הוא". ונראה לבאר את הענין על פי דברי הרמב"ם (פ"ב מהל' ממרים ה"ד) וז"ל ויש לבית דין לעקור אף דברים אלו לפי שעה אף על פי שהוא קטן מן הראשונים וכו' כיצד בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם עכ"ל. ונראה שזהו יסוד הענין של עת לעשות לה' הפרו תורתך, דלפעמים צריך להפר התורה כדי לעשות סייג וגדר בכדי שתתקיים התורה כולה וכמו אליהו בהר הכרמל. והיינו המשל של הרמב"ם שהרופא חותך אבר אחד בכדי שיחיה החולה ויקיים את כל גופו.